

УДК 341.645

DOI: 10.37772/2518-1718-2020-2(30)-17

ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «КАТУВАННЯ», «НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ», «ТАКЕ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ» В РОЗУМІННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод безумовно забороняє піддавати катуванню, нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню та покаранню. Дана стаття присвячена тлумаченню понять, застосованих у статті 3 Конвенції, на підставі рішень Європейського суду з прав людини, задля їх правильного розуміння та застосування, оскільки суди застосовуючи практику ЄСПЛ, не завжди чітко й однозначно розуміють, у чому полягає правовий зміст таких понять. Наголошено на абсолютності статті 3, незалежно від ситуацій та обставин, розкрито позитивні і негативні зобов'язання держави щодо захисту відповідних прав. В цілому ЄСПЛ позитивно впливає на повагу до прав людини в Україні і є реальним механізмом захисту громадян у багатьох випадках, оскільки виконання рішень ЄСПЛ це не тільки задоволення вимог заявника, це й внесення зміни до законодавства, а також аналіз наявних помилок і зловживань серед органів державної влади.

Ключові слова: права людини, заборона, насильство, катування, поводження, покарання, приниження, гідність, мінімальний рівень жорстокості, ЄСПЛ.

Постановка проблеми. Відповідно до даних станом на 01.01.2020 року в реєстрі Європейського суду з прав людини є зареєстрованими 8850 заяв, поданих проти України, що становить 14,8 % від загальної кількості поданих заяв. І хоч Україна відійшла на 3 місце (у 2017 році Україна посідала перше місце) за кількістю скарг проти неї до ЄСПЛ, після Росії (15 050 скарг) та Туреччини (9 250 скарг), необхідно зауважити, що значна частина скарг, а саме 40 скарг, все ще надходить на порушення статті 3 ЄКПЛ (заборона катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання).

Отже, правильне тлумачення та розуміння понять застосованих у статті 3 ЄКПЛ є дуже важливим для України, це пов'язано як і з якістю прийнятих законів, так і з практикою в діяльності органів влади, особливо – правоохоронних і судів.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідження окремих аспектів тлумачення понять статті 3 ЄКПЛ досліджували такі українські вчені-правники: Орлова О.О., Трихліб Х.О., Цебенко С.Б., Охота Я.В., Шишкіна Е.В., Рабінович П.М., Пушкар П.В., Фулей Т.І., Червяцова А.О.

Метою статті є тлумачення понять, застосованих у статті 3 Конвенції, на підставі рішень Європей-

ського суду з прав людини, задля їх правильного розуміння та наукового і практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 3 (Заборона катування) Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [1].

Необхідно зазначити головне, що заборони у статті 3 ЄКПЛ є абсолютними та безумовними. В той час, коли деякі права можуть обмежуватись за певних умов та обставин (наприклад, під час війни, при воєнному або надзвичайному стані), заборона катування або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню є такою що не містить жодних винятків. Ця норма є імперативною нормою та яскраво відображає основні (фундаментальні) цінності демократичного суспільства.

Оскільки у згаданій вище статті дані поняття тільки називаються без розкриття їх змісту та визначення понять, то постає проблема в їх розумінні та застосуванні. Тому названі поняття будемо розкривати, виходячи із судової практики ЄСПЛ.

Держави-учасниці Конвенції зобов'язані дотримуватись як позитивних, так і негативних зобов'язань, відповідно до статті 3.

Негативні зобов'язання держави – це зобов'язання утримуватись від втручання в права та свободи. Це зобов'язання випливає із формулювання самого тексту статті 3 і вимагає утриматись від будь-яких проявів катування, нелюдського поводження або покарання, такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Прикладами порушення цього зобов'язання може слугувати бездіяльність як причина неналежного поводження (ненадання медичної допомоги), та поводження умисного характеру (фізичне та психологічне насильство).

Позитивні зобов'язання держави – це обов'язок держави застосувати необхідні засоби задля гарантування прав та свобод людини та уникнення їх порушень. Ці зобов'язання можуть проявлятися у формі покращення свого законодавства або прийняття відповідних законів. Та цього мало. Крім «гарного» законодавства необхідно щоб воно виконувалося.

Обов'язок держави полягає у реагуванні на факти такого забороненого поводження. Це проявляється у швидкому та ефективному розслідуванні таких фактів. При цьому розслідування повинно проводитись і за відсутності особистої скарги особи, повинно бути достатньо лише відомостей, які дають підстави припускати що було допущено заборонене поводження.

В даному випадку проглядається чіткий зв'язок між зобов'язанням запобігти забороненому поводженню та зобов'язанням проведення ефективного розслідування.

Якщо особу взяту під варту здоровою, проте на час звільнення в особи наявні ушкодження, держава зобов'язана забезпечити пояснення походження таких ушкоджень, а в разі неспроможності це зробити постає питання про порушення ст. 3.

Безумовно, що заборони зазначені у статті 3 є пов'язані між собою, та в певних випадках можуть бути застосовані одночасно, проте нам для правильного тлумачення та розуміння потрібно їх проаналізувати окремо одну від одної та у підсумку вивести чіткі ознаки їх розмежування.

Для цього, поняття вжиті у статті 3 розділимо на такі елементи:

- катування;
- нелюдське поводження чи покарання;
- таке, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Це заборонене поводження проявляється у:

Формах фізичного насильства:

- побиття;
- примусові ін'єкції;
- тягання за волосся;
- застосування електричного струму;
- обливання холодною і гарячою водою;
- «палестинське підвішування» (підняття особи,

закуту в наручники, на невелику висоту та скидання на підлогу обличчям вниз);

Формах психічного страждання:

- погрози (реальні та безпосередні);
- «п'ять методів» (позбавлення сну та продуктів харчування, перебування під впливом шуму, стояння навпроти стіни з руками над головою, одягання мішка на голову [2].

Для визначення того чи можна розуміти певну форму забороненого поводження як катування, суд спирається на визначення мінімального рівня жорстокості для того щоб поводження з особою визнавалось катуванням. Оцінка цього мінімуму відносна.

Жорстоке поводження є комплексним поняттям, що розкривається через визначення характеристик його складових понять: катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [3].

Насправді досить складно надати перелік обставин які суд буде брати до уваги щоб пояснити чи завдані страждання спричинили потерпілому того самого мінімального рівня, оскільки поняття страждань є дуже суб'єктивним та оціночним, що і породжує певні труднощі. Визначаючи рівень спричинених страждань, суд виходить з обставин кожної окремої справи.

У справі «Ірландія проти Сполученого королівства» (*Ireland v. UK*) заява № 5310/71, суд враховував інтенсивність жорстокого поводження, умисність, його тривалість, характер поводження, ефект такого поводження на психіку людини та способи їх здійснення. Також ключове місце займає бажання поставити особу в особливо ганебне положення та спричинити особливо тяжкі страждання. Можна сказати що має місце особливе тавро ганьби [4].

У справі «Селмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*) заява № 25803/94, суд зазначив, що міра жорстокості є відносною, та окрім перелічених вище ознак, у деяких випадках враховується також стать, вік, стан здоров'я жертви та інші обставини справи [5].

У справі «Бузілов проти Молдови» (*Buzilov v. Moldova*), заява № 28653/05, Суд визнав, що застосування струму є формою забороненого поводження, що може викликати дуже сильні болі та страждання особи, а отже вважається катуванням, незважаючи на те, що воно може і не призвести до тривалого розладу здоров'я [6].

Катування передбачає особливо больові відчуття, певну тяжкість фізичного болю чи душевних страждань і цей рівень є дуже високим тому, що катування є найтяжчою формою жорстокого поводження та посягання на фізичну недоторканність. Наукою доведено, що особи, які пережили катування, одержують сильні психологічні травми, які зазвичай при-

водять до тривалих нервових розладів, втрати відчуття реальності, безсоння та депресій.

Хоча Суд і зазначав елементи які характеризують заборонене поводження як катування, він ніколи не давав визначення самого терміну катування. Суд часто звертався на формулювання визначення катування, наведеному у Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, яка вказує, що катування здійснюється умисно, задля заподіяння сильного фізичного білю чи морального страждання, та має певну мету (наприклад, отримати від особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи з метою залякування) або причину, засновану на дискримінації будь-якого характеру [7]. У статті 3 таких ознак немає, що не дає звизити її зміст, тому і ЄСПЛ може розглядати ситуації у яких такі ознаки відсутні.

У цей термін не входить поводження, яке хоч і містить певний ступінь страждань, проте ґрунтується на законних діях.

Варто також пам'ятати, що Суд не завжди розмежовує поняття поводження і покарання. Хоча це і два різних поняття, але вони є взаємопов'язаними, оскільки покарання у певних випадках є формою поводження.

Для яснішого розуміння нам необхідно зрозуміти, що означає поняття поводження. Відповідно до словника української мови, поводження – це певна поведінка, спосіб або характер дій [8].

Якщо, на думку Суду, поводження не можна кваліфікувати як катування, то його можна визначити як нелюдське поводження, а у випадку неможливості визначити поводження як нелюдське, воно є таким, що принижує гідність [9].

При нелюдському поводженні рівень завданого болю є значний, але значно менший та не досягає того мінімуму або достатньої інтенсивності, необхідного для визнання поводження катуванням, проте вирішення цих спірних питань в кожному окремому випадку виноситься на розгляд Суду. Суд визнає нелюдським таке поводження, яке було умисним, здійснювалось впродовж тривалого часу (декількох годин поспіль), призвело до тілесних ушкоджень або фізичних чи душевних страждань, та за даних умов є невинуватим.

Випадки такого поводження виникають тоді, коли особи під час утримання під вартою зазнавали хоч і жорстокого поводження, проте не такої інтенсивності щоб воно кваліфікувалось як катування.

На відміну від катування, в нелюдському поводженні чи покаранні чи такому, що принижує гідність, поводженні чи покаранні не є обов'язковим завдання таких страждань, в даному випадку має більше значення образливий і принижуючий ефект.

Також на думку науковця Орлової, нелюдське поводження – це не лише навмисні дії. Крім того, катування має певну мету, нелюдським може бути поводження, що не має будь-яких цілей [10].

У справі «Берктай проти Туреччини» від 01.03.2001 р. ЄСПЛ зазначає, що таке поводження водночас має бути принизливим, оскільки міститься також намір викликати у потерпілого відчуття тривоги, страху та безпомічності. Щоб поводження визнавалось нелюдським, приниження повинно бути значно сильнішими, ніж звичайне покарання відповідно до закону [11].

У рішенні «Данія, Франція, Норвегія, Швеція та Нідерланди проти Греції (Грецька справа (1969))» Суд ввів нові аспекти – душевні муки та страждання як невід'ємні ознаки наявності неналежного поводження. Наявність фізичного болю не завжди може бути підставою для такої кваліфікації – тобто для кваліфікації поводження як нелюдського наявність фізичних страждань є необов'язковою [12].

До нелюдського поводження прирівнюють також сильну душевну пригніченість від очікування настання покарання коли воно штучно затримується.

Загалом можна сказати, що немає нелюдського поводження, котре би не принижувало гідність особи. Поводження може визнаватись таким, що принижує гідність якщо це поводження принижує особу, її людську гідність, виявляє неповагу до неї, викликає у потерпілого відчуття страху, мук чи страждань, стану неповноцінності та може зламати внутрішній супротив особи, примусити його діяти проти власної волі чи совісті. Це поводження не передбачає обов'язковим фізичне насильство, це можуть бути словесні образи та публічні знуцання, оскільки йдеться про спричинення особі психологічного дискомфорту.

У справі «Яллог проти Німеччини», заява №54810/00, поводження вважалося таким, що принижує гідність, якщо воно викликало в потерпілих почуття страху, муки і неповноцінності, яке могло принизити та зганьбити їх і, можливо, зламати їхній фізичний та моральний опір [13].

Суд бере до уваги те, чи була мета цього поводження завдати приниження, зганьбити чи завдати образи такій особі, а також чи спричинились негативні наслідки для її особистості («Калашніков проти Росії») [14]. Проте навіть при відсутності зазначеної мети все одно може бути визнано порушення статті 3.

Приниження чи образа пов'язана з покаранням повинна досягати особливого ступеню та відрізнятися від звичайного елемента приниження. Його оцінка є відносною та залежить від обставин справи, зокрема, від характеру покарання як такого та способу його виконання. Тому Суд не встановлює по-

рушення статті 3 у випадку, коли до психічно хворої особи через її непомірно агресивну поведінку тривалий час застосовуватимуть наручники та інші засоби. Суд пояснює це тим, що ці заходи не можуть вважатись такими, що принижують гідність, оскільки вони викликані терапевтичною необхідністю.

Тому необхідно зазначити, що таке поводження має 2 основні характеристики – це непомірність та неправомірність.

У справі «Тайрер проти Сполученого Королівства», Суд зазначає що ознака публічності може бути і відсутньою, достатньо того, щоб таке поводження принижувало потерпілого у його власних очах. Також слід зазначити що не завжди має місце умисність, приниження гідності особи може здійснюватись і ненавмисно [15].

Поводження, котре принижує людську гідність, є найменш жорстоким видом поводження із зазначених у статті 3, проте всерівно є забороненим, оскільки його застосування не можна виправдати ефективністю покарання, який застережний ефект це б не мало.

Стаття 3 ЄСПЛ охоплює такі випадки як депортація, екстрадиція, вислання, очікування покарання, затримання осіб, перебування під вартою або під контролем державних органів, примусові заходи медичного характеру [2].

Подані заяви про заборонене поводження повинні бути підтверджені належними доказами. Для оцінки таких доказів ЄСПЛ застосовує стандарт доведення «поза розумним сумнівом».

Іноді заходи, котрі позбавляють особу свободи, можуть включати застосування примусу, але не можна сказати, що саме по собі утримання особи під вартою викликає питання порушення статті 3.

Проте, держава все ж таки повинна гарантувати, що особа буде триматись під вартою в таких умовах, які сумісні з повагою до її гідності, ніякі заходи не піддаватимуть особу стражданню та труднощам, інтенсивність яких перевищуватиме рівень властивих триманню пів вартою, здоров'я особи буде належним чином захищено.

Висновки. Отже, заборони у статті 3 ЄСПЛ є абсолютними та безумовними. Заборона катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню є такою, що не містить жодних винятків, незалежно від ситуації, в якій перебуває особа. Ця норма є імперативною нормою та яскраво відображає основні (фундаментальні) цінності демократичного суспільства, а будь-яке її порушення міжнародним товариством розглядається як грубе порушення прав людини.

Кожна людина має право на гідне поводження з нею з боку інших осіб, незалежно від індивідуальних особливостей, обставин чи місця (в лікарнях, на волі, в місцях позбавлення волі). Кожна особа повинна усвідомлювати неприпустимість застосування подібних дій, і ці заборони повинні бути не тільки задекларовані, а й втілюватись у житті. В цілому ЄСПЛ позитивно впливає на повагу до прав людини в Україні і є реальним механізмом захисту громадян у багатьох випадках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи: Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998 р. № 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true>.
3. Охота Я. В. Визначення «жорстокого поводження». *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 372-376. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_4_91.
4. Рішення ЄСПЛ у справі «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*) від 18.01.1978 р., серія А, № 25. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=00157506>.
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Селмуні проти Франції» (*Selmouni c. France*), від 28.07.1999 р., заява № 25803/94. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62842>.
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Бузілов проти Молдови» (*Buzilov v. Moldova*), від 23.06.2009 р., заява № 28653/05. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93086>.
7. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1987. № 6. Ст. 101. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
8. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 6. С. 687. URL: http://ukrlit.org/slovnky/slovnky_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/поводження.
9. Шишкіна Е. Основні положення концепції заборони неналежного поводження з людиною в практиці Європейського суду з прав людини. *Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини*. 2011. Вип. 28. С. 139-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2011_28_16.

10. Орлова О. О. Катування, нелюдське та таке поводження чи покарання, що принижує людську гідність: розмежування понять. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (87). С. 62-68. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/1704>.
11. Рішення ЄСПЛ у справі «Берктай проти Туреччини» (*Affaire Berktaı v. Turquie*) від 01.03.2001 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-63825>.
12. Рішення ЄСПЛ у справі Данія, Франція, Норвегія, Швеція та Нідерланди проти Греції (*The Greek Case - Denmark v. Greece; Norway v. Greece; Sweden v. Greece; Netherlands v. Greece*). 1969 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167795>.
13. Рішення ЄСПЛ у справі «Яллог проти Німеччини» (*Jalloh v. Germany*) від 11.07.2006 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307>.
14. Рішення ЄСПЛ у справі «Калашніков проти Росії» (*Kalashnikov v. Russia*) від 15.07.2002 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60606>.
15. Рішення ЄСПЛ у справі «Тайрер проти Сполученого Королівства» (*Tyrer v. United Kingdom*) від 25.04.1978 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587>.

REFERENCES

1. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. Rada Yevropy: Konventsiiia, Mizhnarodnyi dokument vid 04.11.1950 r. (1998). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy - Official bulletin of Ukraine*, 13. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
2. Fulei T. I. (2015). Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia. Kyiv. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/232716?download=true> [in Ukrainian].
3. Okhota Ya. V. (2013). Vyznachennia “zhorstokoho povodzhennia”. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of Kyiv University of Law*, 4, 372-376. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_4_91 [in Ukrainian].
4. Rishennia YeSPL u spravi “Irlandiia proty Spoluchenooho Korolivstva” (*Ireland v. the United Kingdom*) vid 18.01.1978 r., seriia A, № 25. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=00157506> [in Ukrainian].
5. Rishennia YeSPL u spravi “Selmuni proty Frantsii” (*Selmouni c. France*), vid 28.07.1999 r., zaiava № 25803/94. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62842> [in Ukrainian].
6. Rishennia YeSPL u spravi “Buzilov proty Moldovy” (*Buzilov v. Moldova*), vid 23.06.2009 r., zaiava № 28653/05. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93086> [in Ukrainian].
7. Konventsiiia OON proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist, vydiv povodzhennia i pokarannia vid 10.12.1984 r. (1987). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSSR*, 6, art. 101. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 [in Ukrainian].
8. Slovnnyk ukraïnskoi movy: Vol. 11 / AN URSSR Instytut movoznavstva; I. K. Bilodida (Ed). Kyiv: Naukova dumka, 1970-1980. Vol. 6, 687. URL: http://ukrlit.org/slovnnyk/slovnnyk_ukraïnskoi_movy_v_11_tomakh/povodzhennia [in Ukrainian].
9. Shyshkina E. (2011). Osnovni polozhennia kontseptsii zaborony nenalezhnoho povodzhennia z liudynoiu v praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. *Visnyk Lvivskoho universytetu - Bulletin of Lviv University, ser. Mizhnarodni vidnosyny, issue. 28*, 139-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2011_28_16 [in Ukrainian].
10. Orlova O. O. (2017). Katuvannia, neliudske ta take povodzhennia chy pokarannia, shcho prynyzhuiie liudsku hidnist: rozmezhuvannia poniat. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnurishnykh sprav - Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3 (87), 62-68. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/1704> [in Ukrainian].
11. Rishennia YeSPL u spravi “Berktai proty Turechchyny” (*Affaire Berktaı v. Turquie*) vid 01.03.2001 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-63825> [in Ukrainian].
12. Rishennia YeSPL u spravi Daniia, Frantsiia, Norvehiia, Shvetsiia ta Niderlandy proty Hretsii (*The Greek Case - Denmark v. Greece; Norway v. Greece; Sweden v. Greece; Netherlands v. Greece*). 1969 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167795>. [in Ukrainian].
13. Rishennia YeSPL u spravi “Yalloh proty Nimechchyny” (*Jalloh v. Germany*) vid 11.07.2006 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307> [in Ukrainian].
14. Rishennia YeSPL u spravi “Kalashnikov proty Rosii” (*Kalashnikov v. Russia*) vid 15.07.2002 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60606> [in Ukrainian].
15. Rishennia YeSPL u spravi “Tairer proty Spoluchenooho Korolivstva” (*Tyrer v. United Kingdom*) vid 25.04.1978 r. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57587> [in Ukrainian].

ЖИВКА ТАРАС

студент Інститута прокуратури і уголовної юстиції
Національного юридического університета імені Ярослава Мудрого

**ТОЛКОВАНИЕ ПОНЯТИЙ «ПЫТКА», «БЕСЧЕЛОВЕЧНОЕ ОБРАЩЕНИЕ»,
«УНИЖАЮЩЕЕ ДОСТОИНСТВО ОБРАЩЕНИЕ ИЛИ НАКАЗАНИЕ»
В ПОНИМАНИИ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА**

Статья 3 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод безусловно запрещает подвергать пыткам, бесчеловечному или унижающему достоинство обращению или наказанию. Данная статья посвящена толкованию понятий, применяемых в статье 3 Конвенции, на основании решений Европейского суда по правам человека, для их правильного понимания и применения, поскольку суды применяя практику ЕСПЧ, не всегда четко и однозначно понимают, в чем заключается правовое содержание таких понятий. Отмечено абсолютности статьи 3, независимо от ситуаций и обстоятельств, раскрыто положительные и отрицательные обязательства государства по защите соответствующих прав. В целом ЕСПЧ положительно влияет на уважение прав человека в Украине и является реальным механизмом защиты граждан во многих случаях, поскольку выполнение решений ЕСПЧ это не только удовлетворение требований заявителя, это и внесение изменения в законодательство, а также анализ имеющихся ошибок и злоупотреблений среди органов государственной власти.

Ключевые слова: права человека, запрет, насилие, пытки, обращения, наказания, унижения, достоинство, минимальный уровень жестокости, ЕСПЧ.

ZHYVKA TARAS

student of the Criminal Justice and Prosecutors' Training Institute,
Yaroslav Mudryi National Law University

**INTERPRETATION OF THE TERMS “TORTURE”, “INHUMAN TREATMENT”,
“DEGRADING DIGNITY OF TREATMENT OR PUNISHMENT” IN THE UNDERSTANDING
OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

Problem setting. According to the data as of 01.01.2020 in the register of the European Court of Human Rights (ECtHR) are registered 8850 applications filed against Ukraine, which is 14.8% of the total number of applications.

And although Ukraine took 3rd place (in 2017 Ukraine ranked first) in the number of complaints against it to the ECtHR, after Russia (15,050 complaints) and Turkey (9,250 complaints), it should be noted that a significant number of complaints, namely 40 complaints are still in breach of Article 3 of the ECHR (prohibition of torture or inhuman or degrading treatment or punishment).

Thus, the correct interpretation and understanding of the concepts used in Article 3 of the ECHR is very important for Ukraine, it is related both to the quality of adopted laws and to the practice of the authorities, especially law enforcement and courts.

Analysis of recent researches and publications. The research of certain aspects of the interpretation of the concepts of Article 3 of the ECHR was studied by the following Ukrainian legal scholars: Orlova O.O., Trykhlіb H., Tsebenko S., Okhota Y., Shishkina E., Rabinovych P., Pushkar P., Fuley T., Chervyatsova A.

Target of research is interpretation of the concepts used in Article 3 of the Convention on the basis of judgments of the European Court of Human Rights, for their proper understanding and application.

Conclusions and prospects for the development. Thus, the prohibitions in Article 3 of the ECHR are absolute and unconditional. Prohibition of torture or inhuman or degrading treatment or punishment is one that contains no exceptions, regardless of the situation in which the person is. This norm is an imperative norm and clearly reflects the basic (fundamental) values of a democratic society, and any violation of it by the international community is considered a gross violation of human rights.

Everyone has the right to be treated with dignity by others, regardless of individual characteristics, circumstances or place (in hospitals, at large, in places of imprisonment). Everyone should be aware of the inadmissibility of such actions, and these prohibitions should not only be declared, but also implemented. In general, the ECtHR has a positive effect on respect for human rights in Ukraine and is a real mechanism for protecting citizens in many cases.

Keywords: human rights, prohibition, violence, torture, treatment, punishment, humiliation, dignity, minimum level of cruelty, ECtHR.